

Deset Titovih ratnih letova

Milovan Dželebdžić i Dušan Otović:

*„Titovi ratni letovi“ Izdanje NIRO
„Književne novine“, Beograd 1982.*

Nedavno je široj publici predstavljeno vredno istorijsko-publicističko štivo — knjiga »Titovi ratni letovi«. Publicisti iz Beograda, Milovan Dželebdžić i Dušan Otović, na prikladan način izneli su dosta novih istorijskih činjenica i dokumenata s kojima se javnost po prvi put upoznaje. Već taj podatak knjigu čini osobenom i zanimljivom.

Govoreći o knjizi »Titovi ratni letovi« pred skupom istaknutih gostiju u Muzeju revolucije, među kojima su bili i generali Zdenko Ulepić, Božo Lazarević, Branko Obradović, a potom i Žarko Broz, brojni publicisti, mnogi vazduhoplovci i druge ličnosti iz kulturnog i društveno-političkog života, pukovnik avijacije Ivan Hočevar je istakao: »Autori knjige na neobičan i originalan način predstavili su glavne epizode iz bogate vojničke i revolucionarne aktivnosti Josipa Broza Tita u toku NOR-a. Originalnost i neobičnost autori su postigli tako što istoriju nisu delili na datume, kako to čine hroničari. Naprotiv, zamašnu istorijsku građu grupisali su oko deset Titovih ratnih letova avionom u periodu od 28. marta 1941. do 20. aprila 1945. godine. Titovi ratni letovi poslužili su im kao osnova za kazivanje svega onoga što se na vojničkom frontu i polju diplomatsko-političke aktivnosti tada dešavalo. No, sećanje i kazivanja Titovih saboraca i aktera tih letova, brojne anegdote i interesantni detalji još više doprinose da, u to nema sumnje, vredan istorijski dokument dobije publicističko-beletrističko obeležje i na taj način se svojim sadržajem nametne čitaocu.«

MILOVAN DŽELEBDŽIĆ • DUŠAN OTOVIĆ

TITOV RATNI LETOVI



NIRO • KNJIZEVNE NOVINE, BEOGRAD

Okosnicu sadržaja knjige autora Dželebdžića i Otovića čini Titovih deset ratnih letova, počev od onog prvog 28. marta 1941. godine, avionom »lokid elektra-10« od Zagreba do Beograda. Taj let nije u punom smislu ratni, ali su ga pisci knjige s pravom uvr-

tili među Titove ratne letove. Jer, pred generalnim sekretarom KPJ bili su već tada postavljeni odviše složeni zadaci suprotstavljanja fašizmu i borba za revolucionarni preobražaj jugoslovenskog društva. Autori ističu da su taj let organizovali komunisti iz prve partijske ćelije u BJV, koja je delovala među vazduhoplovcima u Zagrebu. Posle iscrpnih informacija koje je Titu i Kardelju podnela Mitra Mitrović, Tito je odlučio da krene u Beograd. U stvari, to je bila redovna putnička linija, a u to vreme između Beograda i Zagreba saobraćali su avioni »Aeroputa«.

Drugi Titov ratni let bio je noću 3./4. juna 1944. godine — s Kupreškog polja u Bari, tj. posle neuspelog fašističkog desanta na Drvar. Autori s razlogom tom letu posvećuju najveću pažnju u svojoj knjizi. Koristeći se autentičnim kazivanjem svedoka tih događaja, uspeali su da dočaraju atmosferu koja je vladala u Titovom najbližem krugu saradnika u toku priprema leta sa Kupreškog polja. Brojne su pojedinosti oko pripreme letelišta, konspiracije i sl., što predstavlja svojevrsnu pouku i poruku o partizanskom lukavstvu, sposobnosti Titovih boraca itd.

Ne manje verodostojna i originalna su kazivanja o narednim Titovim letovima. Originalnom istoriografsko-publicističkom metodom autori kazuju o istorijskim događajima koji se pletu oko Titovog trećeg leta — u Kazertu, koji je realizovan 6. avgusta 1944. godine; četvrtog — kada je Tito leteo ličnim avionom generala Vilsona, a za koji je vezan i njegov istorijski susret sa Čerčilom; zatim, petog — od Barija na ostrvo Vis; šestog, sedmog i osmog Titovog ratnog putovanja avionima na marš-rutama Vis — Krajova, Krajova — Moskva i Moskva — Krajova. Za te letove autori vezuju i prvi susret maršala Tita sa sovjetskim rukovodiocima, a i pregovore koji su bili od istorijskog značenja za dalji tok rata protiv fašizma. Autori prvi put u nas iznose neke istorijske dokumente, mada i sami ističu da celo područje te Titove aktivnosti nije »pokri-veno« i da bi u narednim izdanjima knjige, za koju je već sada ispoljeno veliko interesovanje i izvan naših granica, valjalo pribaviti još istorijskih dokumenata.

Deveti i deseti Titov let zbili su se samo mesec dana pre konačnog oslobođenja naše zemlje od fašizma. Tito tada putuje u SSSR, na potpisivanje značajnih sporazuma i dogovora.

Osnovna vrednost tog dela revolucionarne i državničke aktivnosti nije samo u verno interpretiranoj istorijskoj građi. Autentičnost je osigurana koautorstvom velikog broja Titovih saboraca i bliskih saradnika. Za svaki let pisci knjige pribavili su živa kazi-

vanja s dosta anegdota i dosetki, što i omogućuje da se »Titovi ratni letovi« čitaju kao interesantno publicističko štivo. Spomenimo samo neke od Titovih saboraca i bliskih saradnika koji su se odayali molbi autora da govore o tim događajima: Zdenko Ulepič, Božo Lazarević, Žarko, Vlado i Branko Broz, Olga Humo, Branka Savić, Jara Ribnikar, dr Vladimir Velebit, Jefto Šašić... Sagovornici su pomogli autorima knjige da o Josipu Brozu Titu ne govore samo kao o državniku i revolucionaru, već i kao o »čoveku iz našeg stroja«, putniku koji baš ne uživa mnogo u letenju, ali koji je duboko svestan značaja pravovremenih podhvata za uspeh revolucije.

Da bi napisali ovu knjigu, autori Dželebdžić i Otović pregledali su obilje materijala (dokumenata) i brojne arhive, pa su stoga i mogli objaviti čak tridesetak novih i potpuno nepoznatih dokumenata. Prvi put su objavili i neke veoma uspele i dragocene fotografije.

Ako bismo na kraju tražili kakav zaključak, on bi glasio: knjiga »Titovi ratni letovi« Milovana Dželebdžića i Dušana Otovića pripada kategoriji istorijsko-publicističkih radova: istorijskih — zbog vernosti dokumenata, zbog uzročno-posledične analitičnosti; publicističkih — zbog interpretacije koja, opet, formi kazivanja daje najistaknutije mesto.

Ratni letovi Josipa Broza Tita sastavljeni su u funkciju analize značajnih fragmenata iz istorije NOR-a, a ti letovi i sve što se zbilo pre, u toku i posle leta, samo još jasnije izražavaju lik revolucionara i državnika kakav je bio Titov.

Vremenska distanca od dana objavljivanja knjige uverava nas da je reč o traženoj i čitanoj knjizi, osobito od onih čitalaca koji se zanimaju za međunarodne probleme NOR-a i istoriju našeg ratnog vazduhoplovstva.

R. MATOVIĆ